

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ

سیاست و حکومت در یمن

علیرضا بیگی

انتشارات
دانشگاه امام صادق علیه السلام

عنوان: سیاست و حکومت در یمن

مؤلف: علیرضا بیگی

ناشر: دانشگاه امام صادق علیه السلام

صفحه آرا و ویراستار ادبی: رضا عبداللهی

طراح جلد: عباس کبیر و علیرضا فلاح‌نژاد

نمایه‌ساز و ناظر نسخه‌پردازی و چاپ: رضا دیبا

چاپ و صحافی: چاپ سپیدان

چاپ اول: ۱۴۰۰

قیمت: ۱/۳۰۰/۰۰۰ ریال

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹-۹۴۵-۲۱۴-۶۰۰-۹۷۸

فروشگاه مرکزی: تهران: خیابان انقلاب، بین خیابان فخررازی و خیابان دانشگاه، مجتمع پارسا، همکف، واحد ۲ و ۳

تلفن: ۶۶۹۵۴۶۰۳ - تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۰۶۰۶۷۴۱۱

فروشگاه کتاب صادق: تهران: بزرگراه شهید چمران، بل مدیریت، ضلع شمالی دانشگاه

صندوق پستی ۱۵۹-۱۴۶۵۵ • کد پستی: ۰۱۴۶۵۹۴۳۶۸۱ • تلفکس: ۸۸۳۷۰۱۴۲

فروشگاه اینترنتی: [E-mail: pub@isu.ac.ir](mailto:pub@isu.ac.ir) • www.press.isu.ac.ir

سرشناسه: بیگی، علیرضا، ۱۳۷۲ -

عنوان و نام پدیدآور: سیاست و حکومت در یمن / علیرضا بیگی.

مشخصات نشر: تهران: دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۶۲۱ ص.

شابک: ۹-۹۴۵-۲۱۴-۶۰۰-۹۷۸

موضوع: یمن (جمهوری) - سیاست و حکومت - قرن ۲۱م.

موضوع: جنبش انصارالله یمن

موضوع: جنبش‌های اجتماعی - یمن (جمهوری) - قرن ۲۱م.

موضوع: یمن (جمهوری) - تاریخ - جنگ داخلی، ۲۰۱۵ م -

موضوع: یمن (جمهوری) - روابط خارجی - قرن ۲۱م.

موضوع: یمن (جمهوری) - تاریخ

شناسه افزوده: دانشگاه امام صادق (ع)

رده‌بندی کنگره: DS ۲۴۷

رده‌بندی دیویی: ۹۵۳/۳۰۵۲

شماره کتابشناسی ملی: ۷۸۹۴۲۵

تمام حقوق محفوظ است، هیچ بخشی از این کتاب بدون اجازه مکتوب ناشر قابل تکثیر یا تولید مجدد به هیچ شکلی از جمله چاپ، فتوکپی، انتشار الکترونیکی، فیلم و صدا و انتقال در فضای مجازی نمی‌باشد.
این اثر تحت پوشش قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان ایران قرار دارد.

فهرست اجمالی

۱۵.....	سخن ناشر.....
۱۷.....	مقدمه
۲۷.....	فصل اول: آشنایی با کشور یمن
۱۰۵.....	فصل دوم: مهم‌ترین تحولات تاریخی یمن.....
۱۷۵.....	فصل سوم: مهم‌ترین احزاب، گروه، سازمان، جنبش و شخصیت‌های سیاسی در یمن.....
۲۳۷.....	فصل چهارم: جنبش انصارالله.....
۲۸۳.....	فصل پنجم: سیاست خارجی کشورها در قبال یمن.....
۳۵۹.....	نتیجه‌گیری.....
۳۶۵.....	منابع و مأخذ.....
۳۸۳.....	ضمیمه اول: ترجمه کتاب فهم کشمکش حوثیون در یمن شمالی: با رویکرد جنبش اجتماعی.....
۴۶۵.....	ضمیمه دوم: تصاویر.....
۵۶۹.....	ضمیمه سوم: کتابشناسی.....
۵۹۹.....	نمایه.....

فهرست تفصیلی

۱۵سخن ناشر.....
۱۷مقدمه.....
۲۷فصل اول: آشنایی با کشور یمن.....
۲۷مقدمه.....
۲۹۱-۱. جغرافیا.....
۲۹۱-۱-۱. موقعیت.....
۳۰۱-۱-۲. ویژگی‌های طبیعی.....
۳۰الف. دشت‌های ساحلی در غرب.....
۳۱ب. کوه‌های غربی.....
۳۱ج. مناطق جلگه‌ای.....
۳۱د. صحرای ربع الخالی در شرق.....
۳۴۱-۱-۳. ظرفیت‌های ژئوپلیتیکی.....
۴۰۱-۱-۴. برخی از مهم‌ترین شهرها.....
۴۳الف. صنعا.....
۴۴ب. عدن.....
۴۶ج. صعده.....
۴۷د. عمران.....
۴۷هـ. أبین.....
۴۷و. الضالع.....
۴۸ز. البیضاء.....
۴۸ح. الحديدة.....
۴۹ط. الجوف.....
۴۹ی. المهرة.....
۵۰ك. المحویت.....
۵۰ل. ذمار.....
۵۱م. حضر موت.....

۵۲ ن. حجه
۵۲ س. اب
۵۲ ع. لحج
۵۳ ف. ریمه
۵۳ ص. مأرب
۵۴ ق. شبوه
۵۴ ر. تعز
۵۴ ۱-۱-۵. ظرفیت‌های گردشگری
۵۵ الف. مجمع‌الجزایر سقطره
۵۷ ب. زبید
۵۷ ج. شهر قدیمی صنعا
۵۷ د. شبام
۵۸ هـ. روستای الحطیب
۵۸ ۱-۲. اقتصاد
۶۵ ۱-۳. جامعه
۶۵ ۱-۳-۱. تمدن
۶۶ ۱-۳-۲. جمعیت
۶۹ ۱-۳-۳. زبان
۷۰ ۱-۳-۴. قبیله
۷۲ ۱-۳-۵. هویت
۷۵ ۱-۴. دین
۷۷ ۱-۴-۱. زیدیه
۷۹ ۱-۴-۲. سایر مذاهب
۸۰ ۱-۵. آموزش
۸۲ ۱-۶. بهداشت
۸۳ ۱-۷. تاریخ
۸۴ ۱-۷-۱. دولت معین
۸۵ ۱-۷-۲. دولت قتبان
۸۵ ۱-۷-۳. دولت سبأ
۸۵ ۱-۷-۴. دولت حمیر
۸۶ ۱-۷-۵. امپراتوری ایران تا ظهور اسلام
۸۷ ۱-۷-۶. پس از ظهور اسلام
۸۷ الف. امپراتوری پرتغال

۸۷	ب. امپراتوری عثمانی
۸۹	ج. امپراتوری بریتانیا
۹۷	۸-۱. سیاست
۹۸	۱-۸-۱. قوه مجریه
۱۰۰	۲-۸-۱. قوه قضائیه
۱۰۰	۳-۸-۱. قوه مقننه
۱۰۱	۴-۸-۱. قوای نظامی
۱۰۲	جمع‌بندی
۱۰۵	فصل دوم: مهم‌ترین تحولات تاریخی یمن
۱۰۵	مقدمه
۱۰۵	۱-۲. ظهور اسلام در یمن
۱۰۹	۲-۲. امپراتوری عثمانی
۱۱۳	۳-۲. جنگ‌های داخلی (از ۱۹۶۲ الی ۱۹۶۸)
۱۱۳	۱-۳-۲. پایان حکومت امامان زیدی
۱۱۴	۲-۳-۲. تقابل سلطنت‌طلبان و جمهوری‌خواهان
۱۲۱	۳-۳-۲. رقابت نظامی عربستان و مصر در یمن
۱۲۶	۴-۳-۲. رقابت بلوک شرق و غرب بر سر یمن
۱۳۲	۵-۳-۲. شورش ظفار
۱۳۷	۴-۲. قدرت‌گیری علی عبدالله صالح
۱۴۵	۵-۲. جنگ ۱۹۹۴
۱۴۹	۶-۲. درگیری علی عبدالله صالح با حوثی‌ها
۱۵۳	۷-۲. برکناری علی عبدالله صالح از قدرت
۱۵۷	۱-۷-۲. طرح شورای همکاری خلیج فارس
۱۶۱	۸-۲. قدرت‌گیری عبدربه منصور هادی
۱۶۴	۹-۲. برکناری عبدربه منصور هادی از قدرت
۱۶۷	۱۰-۲. حمله نظامی عربستان
۱۷۲	جمع‌بندی
۱۷۵	فصل سوم: مهم‌ترین احزاب، گروه، سازمان، جنبش و شخصیت‌های سیاسی در یمن
۱۷۵	مقدمه
۱۷۶	۱-۳. احزاب سیاسی
۱۷۷	۱-۱-۳. حزب المؤتمر الشعبی العام (حزب کنگره خلق)
۱۷۸	۲-۱-۳. حزب الحق (حزب حق)
۱۸۱	۳-۱-۳. حزب البعث العربی الإشتراکی (حزب سوسیالیست بعث عربی)

- ۱۸۲..... ۴-۱-۳. الحزب الإشتراکی الیمنی (حزب سوسیالیست یمن)
- ۱۸۳..... ۵-۱-۳. احزاب ناسیونالیست
- ۱۸۳..... ۶-۱-۳. تشکل نوین احزاب یمن
- ۱۸۳..... ۷-۱-۳. تجمع اللقاء المشترك (اتتلاف دیدار مشترک)
- ۱۸۴..... ۸-۱-۳. الإصلاح (اصلاح)
- ۱۸۸..... ۹-۱-۳. حزب الرشاد السلفی (حزب سلفی رشاد)
- ۱۸۹..... ۲-۳. جنبش های اسلامی
- ۱۹۰..... ۲-۲-۳. حركة انصارالله (جنبش انصارالله)
- ۱۹۱..... ۳-۲-۳. حركة انصار الشریعه (جنبش انصار الشریعه)
- ۱۹۲..... ۴-۲-۳. جنبش های سلفی
- ۱۹۴..... الف. جریان سنتی
- ۱۹۴..... ب. جریان جمعیه الحکمة
- ۱۹۵..... ج. جریان جمعیه الاحسان
- ۱۹۸..... ۵-۲-۳. گروه های آزادی بخش
- ۱۹۹..... ۶-۲-۳. القاعده شبه جزیره عربی
- ۱۹۹..... ۷-۲-۳. الحراک الجنوبي (جنبش جنوب)
- ۲۰۳..... ۳-۳. سازمان ها و مؤسسات سیاسی - فرهنگی
- ۲۰۳..... ۱-۳-۳. رابطة الشیعة الجعفریة فی الیمن (مؤسسه شیعه جعفری در یمن)
- ۲۰۴..... ۲-۳-۳. اتحاد القوى الإسلامیة الثوریة (اتحادیه نیروهای اسلامی انقلابی)
- ۲۰۴..... ۳-۳-۳. المجلس الوطنی للمعارضة (شورای ملی مخالفین)
- ۲۰۵..... ۴-۳-۳. التنظيم الوحودی الشعبی الناصری (سازمان مردمی وحدوی ناصری)
- ۲۰۶..... ۵-۳-۳. المجمع الاسلامی الیمنی الشیعی (مجمع اسلامی شیعی یمن)
- ۲۰۶..... ۶-۳-۳. جمعیه عبدالله رضیع (جمعیت عبدالله شیرخوار)
- ۲۰۶..... ۷-۳-۳. مؤسسه العلمیة الثقافیة بدر (مؤسسه علمی فرهنگی بدر)
- ۲۰۷..... ۸-۳-۳. مؤسسه الرسالیة
- ۲۰۷..... ۹-۳-۳. مؤسسه الإمام زید بن علی الثقافیة (مؤسسه فرهنگی امام زید بن علی)
- ۲۰۷..... ۱۰-۳-۳. رابطة علماء الدین (انجمن علمای دین)
- ۲۰۷..... ۱۱-۳-۳. رابطة فرزندان عربی جنوب
- ۲۰۷..... ۱۲-۳-۳. مؤسسه البینة الإجتماعیة الثقافیة (بنیاد شواهد اجتماعی و فرهنگی)
- ۲۰۸..... ۱۳-۳-۳. اتحاد القوى الشعبیة (اتحادیه نیروهای مردمی)
- ۲۰۸..... ۱۴-۳-۳. جمعیه الشباب المؤمن (جمعیت جوانان مومن)
- ۲۱۲..... ۴-۳. شخصیت های سیاسی
- ۲۱۲..... ۱-۴-۳. الإمام یحیی محمد حمیدالدین محمد المتوکل (۱۸۶۹-۱۹۴۸)

۲۱۵.....	۲-۴-۳. احمد حمیدالدین
۲۱۶.....	۳-۴-۳. بدرالدین حوثی
۲۱۷.....	۴-۴-۳. حسین بدرالدین الحوثی
۲۱۸.....	۵-۴-۳. عبدالملک بدرالدین الحوثی
۲۲۱.....	الف. حفظ وحدت و یکپارچگی یمن
۲۲۱.....	ب. عدم وابستگی به ایران
۲۲۲.....	ج. حمایت از مقاومت اسلامی در لبنان
۲۲۲.....	د. حمایت از فلسطین
۲۲۲.....	هـ. معرفی آمریکا به عنوان حامی تروریسم در منطقه
۲۲۲.....	و. مسالمت‌آمیز بودن جنبش
۲۲۳.....	۶-۴-۳. یحیی بدرالدین الحوثی
۲۲۴.....	۷-۴-۳. عبدالله السلال
۲۲۵.....	۸-۴-۳. علی عبدالله صالح (۱۹۷۸-۲۰۱۲)
۲۲۹.....	۹-۴-۳. عبدالرحمن الیرانی
۲۳۰.....	۱۰-۴-۳. ابراهیم محمد الحممدی
۲۳۲.....	۱۱-۴-۳. علی سالم البیض
۲۳۴.....	۱۲-۴-۳. علی ناصر محمد
۲۳۵.....	جمع‌بندی
۲۳۷.....	فصل چهارم: جنبش انصارالله
۲۳۷.....	مقدمه
۲۳۸.....	۱-۴. مذهب زیدیه
۲۴۲.....	۱-۱-۴. فرقه‌های مذهب زیدیه
۲۴۳.....	الف. جارودیه
۲۴۳.....	ب. بتریه (صالحیه)
۲۴۴.....	ج. جریریه (سلیمانیه)
۲۴۴.....	۲-۴. امامیه
۲۴۵.....	۳-۴. تشابهات و افتراقات امامیه و زیدیه
۲۴۷.....	۴-۴. اسماعیلیه
۲۴۹.....	۵-۴. تشکیل حکومت زیدی
۲۵۲.....	۶-۴. تشکیل گروه الشباب المؤمن
۲۵۴.....	۷-۴. ایدئولوژی انصارالله
۲۶۱.....	۸-۴. نبردهای شش‌گانه
۲۶۳.....	۱-۸-۴. نبرد اول: ۱۸ ژوئن الی ۱۰ سپتامبر ۲۰۰۴

۲۶۵	۲-۸-۴. نبرد دوم: ۱۳ الی ۲۷ مارس ۲۰۰۵.....
۲۶۶	۳-۸-۴. نبرد سوم: از نوامبر ۲۰۰۵ الی ژانویه ۲۰۰۶.....
۲۶۷	۴-۸-۴. نبرد چهارم: از ۲۷ ژانویه الی ۱۶ ژوئن ۲۰۰۷.....
۲۶۸	۵-۸-۴. نبرد پنجم: از مارس الی ۱۳ جولای ۲۰۰۸.....
۲۶۹	۶-۸-۴. نبرد ششم: اوت ۲۰۰۹ تا فوریه ۲۰۱۰.....
۲۷۰	۹-۴. بیداری اسلامی.....
۲۷۴	۱۰-۴. تشکیل دولت نجات ملی و آینده تحولات یمن.....
۲۷۵	۱۱-۴. طرح فدرالی شدن یمن.....
۲۸۱	جمع‌بندی.....
۲۸۳	فصل پنجم: سیاست خارجی کشورها در قبال یمن.....
۲۸۳	مقدمه.....
۲۸۶	۱-۵. فرانسه.....
۲۸۶	۱-۱-۵. راهبرد دفاعی فرانسه در غرب اقیانوس هند.....
۲۸۷	الف. تأسیس مراکز نظامی، راهبرد جدید دفاعی فرانسه در غرب اقیانوس هند.....
۲۸۹	ب. مسائل منطقه‌ای و تقویت همکاری نظامی.....
۲۹۱	۲-۱-۵. اهمیت ژئواستراتژی یمن برای فرانسه.....
۲۹۲	۳-۱-۵. پشتیبانی تسلیحاتی و لجستیکی فرانسه از عربستان و امارات متحده در جنگ یمن.....
۲۹۳	الف. میزان فروش تسلیحات نظامی فرانسه به عربستان با آغاز جنگ یمن.....
۲۹۵	ب. میزان فروش تسلیحات نظامی فرانسه به امارات متحده عربی با آغاز جنگ یمن.....
۲۹۹	۲-۵. انگلستان.....
۳۰۳	۱-۲-۵. استراتژی میانجیگری.....
۳۰۶	۲-۲-۵. مواضع و انتقادات حزب کارگر و در خصوص سیاست خارجی انگلستان در یمن.....
۳۰۸	۳-۲-۵. کمک نظامی انگلیس به ائتلاف سعودی.....
۳۱۰	۳-۵. ایالات متحده آمریکا.....
۳۲۸	۴-۵. رژیم صهیونیستی.....
۳۳۰	۱-۴-۵. تجاوز عربستان سعودی به یمن.....
۳۳۱	۲-۴-۵. حمایت‌های نظامی.....
۳۳۲	۳-۴-۵. تربیت اسرائیلی الیت‌های سیاسی سعودی.....
۳۳۳	الف. عربستان سعودی.....
۳۳۶	ب. شوری.....
۳۳۹	ج. ایتالیا.....
۳۴۰	۵-۵. قطر.....
۳۴۱	۶-۵. امارات متحده عربی.....

فهرست مطالب □ ۹

۳۴۷	۷-۵. جمهوری اسلامی ایران
۳۵۰	۱-۷-۵. برقراری آتش‌بس و توقف سریع همه حملات نظامی خارجی
۳۵۱	۲-۷-۵. ارسال فوری و بدون وقفه کمک‌های انسان‌دوستانه و پزشکی برای مردم یمن
۳۵۲	۳-۷-۵. از سرگیری گفتگوی ملی یمنی و تحت هدایت مردم یمن و با مشارکت نمایندگان همه احزاب سیاسی و گروه‌های اجتماعی این کشور
۳۵۸	جمع‌بندی
۳۵۹	نتیجه‌گیری
۳۶۵	منابع و مآخذ
۳۶۵	الف. فارسی
۳۶۷	ب. عربی
۳۷۰	ج. انگلیسی
۳۷۱	د. عبری
۳۷۲	هـ. فرانسوی
۳۷۳	و. سامانه‌های فارسی و عربی و انگلیسی

ضمائم

۳۸۳	ضمیمه اول: ترجمه کتاب فهم کشمکش حوثیون در یمن شمالی: با رویکرد جنبش اجتماعی ...
۳۸۳	مقدمه
۳۸۶	بخش اول
۳۸۶	۱-۱. چارچوب نظریه جنبش اجتماعی
۳۸۶	۱-۱-۱. کنش جمعی منطقی
۳۸۹	۱-۱-۲. بررسی خطوط شکاف‌های فرهنگی
۳۹۱	۲-۱. درگیری‌های تشکیلاتی درون جنبشی و میان جنبشی
۳۹۴	۱-۲-۱. تبیین‌های نظری برای استفاده از خشونت
۳۹۷	بخش دوم
۳۹۷	۱-۲. مبارزه جنبش حوثیون از سال ۲۰۰۴ میلادی
۳۹۹	۲-۲. سال ۲۰۰۳-۲۰۰۴ میلادی، سرچشمه دشمنی‌ها
۴۰۳	۳-۲. جنگ طولانی‌مدت، ۲۰۰۵-۲۰۱۰ میلادی
۴۰۴	۴-۲. رهبری خاندان الحوثی
۴۰۶	۵-۲. تاکتیک‌های تهاجمی
۴۰۷	۶-۲. آواره و کشته شدن غیرنظامیان
۴۰۸	۷-۲. بازداشت‌های دلخواهی
۴۰۸	۸-۲. ابعاد قبیله‌ای

۴۱۰	۹-۲. میانجیگری شکست خورده
۴۱۱	۱۰-۲. تبیین‌های رسمی برای جنگ
۴۱۱	۱۱-۲. دعوی مبارزه ضد تروریسم
۴۱۶	۱۲-۲. جنگ نیابتی منطقه‌ای
۴۲۱	۱۳-۲. حوثیون به مثابه حلقه رهبری کاریزماتیک
۴۲۳	۱۴-۲. حوثیون به مثابه جدایی طلبان منفعت جو
۴۲۷	بخش سوم
۴۲۷	۱-۳. هویت فرهنگی شیعیان زیدی و تظلم‌خواهی تاریخی
۴۲۷	۱-۱-۳. شیعه زیدی در اسلام
۴۲۹	۲-۱-۳. نظام امامت و قانون نَسَب محور
۴۳۱	۲-۳. واکنش‌های شیعیان زیدی به جمهوری جدید
۴۳۲	۳-۳. چارچوب‌های حکومتی شیعیان زیدی و نظام امامت: نقش آن در گذشته و حال
۴۳۶	بخش چهارم
۴۳۶	۱-۴. جریان‌های بیداری طلب دینی: جنبش‌های اجتماعی اولیه شیعیان زیدی
۴۳۶	۲-۴. نفوذ و هابیت در صعه
۴۴۰	۳-۴. واکنش بیداری طلبان مذهبی
۴۴۳	۱-۳-۴. ساختار فرصت سیاسی: شکست حزب الحق
۴۴۵	بخش پنجم
۴۴۵	۱-۵. انقلابی‌گری شیعیان زیدی: جنبش الشباب المؤمن
۴۴۹	۲-۵. حسین الحوثی و جنبش نظامی الشباب المؤمن
۴۵۲	۳-۵. بررسی مجدد شعار حوثیون
۴۵۶	بخش ششم
۴۵۶	۱-۶. شرحی درباره به‌کارگیری خشونت
۴۵۷	۲-۶. تشکیلات و اقدامات متقابل چالش برانگیز برای رژیم، ۲۰۰۴-۲۰۱۰ میلادی
۴۶۲	جمع‌بندی
۴۶۵	ضمیمه دوم: تصاویر
۴۶۵	الف. طبیعت
۴۸۷	ب. شهرسازی
۵۲۵	ج. جامعه
۵۳۹	د. اقتصاد محلی
۵۵۰	هـ. جنگ

ضمیمه سوم: کتابشناسی ۵۶۹
نمایه ۵۹۹

فهرست جدول‌ها

جدول ۱. وزارتخانه‌های دولت یمن ۹۹
جدول ۲. قسمت‌های مختلف دادگاه عالی ۱۰۰
جدول ۳. مواضع کشورهای مختلف در رابطه با حمله عربستان به یمن ۱۶۹
جدول ۴. نام اقلیم‌های شش‌گانه و نام مرکز آن‌ها ۲۷۶
جدول ۵. اهداف عربستان از فدرالی شدن یمن ۲۷۷
جدول ۶. تاریخ و حکومت‌های یمن در طول گذر زمان ۲۸۰
جدول ۷. جنبش‌های اجتماعی در مقابل جنبش‌های قیام‌کننده ۳۹۶

فهرست شکل‌ها

شکل ۱. تقسیم‌بندی جغرافیای یمن ۳۰
شکل ۲. مهم‌ترین منابع طبیعی یمن ۳۴
شکل ۳. برخی از دلایل اهمیت یمن ۴۰
شکل ۴. استان‌های یمن ۴۱
شکل ۵. مهم‌ترین مناطق یمن که به ثبت سازمان جهانی یونسکو رسیده‌اند ۵۵
شکل ۶. کالاهای وارداتی یمن تا قبل از سال ۲۰۱۰ ۵۹
شکل ۷. مهم‌ترین محصولات تولیدی یمن تا چند سال گذشته ۶۰
شکل ۸. شجره‌نامه قبایل بکیل و حاشد ۷۱
شکل ۹. پراکندگی مذهبی در یمن ۷۶
شکل ۱۰. پیامدهای ایجاد جمهوری دموکراتیک خلق در یمن جنوبی ۱۱۵
شکل ۱۱. مهم‌ترین موانع در مسیر اتحاد دو یمن ۱۴۳
شکل ۱۲. عوامل تسریع بخش در روند اتحاد دو یمن ۱۴۴
شکل ۱۳. حامیان علی عبدالله صالح در دوران ریاست بر دو یمن ۱۴۸
شکل ۱۴. مهم‌ترین عوامل اعتراض شیعیان در سال ۲۰۰۴ ۱۵۰
شکل ۱۵. شیوه تقسیم برخی وزارتخانه‌ها در دولت منصور هادی ۱۶۳
شکل ۱۶. برخی از مهم‌ترین مشکلات منصور هادی در جنوب یمن ۱۶۶

- شکل ۱۷. عوامل مؤثر در حمله عربستان سعودی به یمن..... ۱۶۸
- شکل ۱۸. سه جریان موجود در حزب الإصلاح..... ۱۸۴
- شکل ۱۹. گرایش جنبش‌های اسلام‌گرای یمن..... ۱۸۹
- شکل ۲۰. جریان‌های سلفی فعال موجود در یمن..... ۱۹۳
- شکل ۲۱. سه جریان مهم جنبش سلفی در یمن..... ۱۹۴
- شکل ۲۲. عوامل گرایش جامعه یمن به افراطی‌گری دینی..... ۱۹۶
- شکل ۲۳. عوامل مسبب پدیده رادیکالیسم دینی در یمن..... ۱۹۷
- شکل ۲۴. گروه‌های تشکیل‌دهنده الحراک الجنوبي..... ۲۰۲
- شکل ۲۵. اعضای شورای ملی مخالفین یمن..... ۲۰۵
- شکل ۲۸. سلسله پادشاهی امامان زیدیه در دوران معاصر پس از جنگ جهانی..... ۲۱۳
- شکل ۲۹. مهم‌ترین دیدگاه‌های عبدالملک بدرالدین الحوثی..... ۲۲۱
- شکل ۳۰. ویژگی‌های امام از منظر زیدی‌ها..... ۲۳۹
- شکل ۳۱. مهم‌ترین اصول اعتقادی زیدیه..... ۲۴۰
- شکل ۳۲. مهم‌ترین مشکلات شیعیان یمن..... ۲۴۵
- شکل ۳۳. مهم‌ترین دلایل مخالف عبدالملک بدرالدین الحوثی با علی عبدالله صالح..... ۲۶۰
- شکل ۳۴. مهم‌ترین اقدامات علی عبدالله صالح در قبل جنبش حوثی به رهبری حسین بدرالدین الحوثی..... ۲۶۱
- شکل ۳۵. رقابت کشورهای مختلف جهت نفوذ در یمن از طریق فعالیت‌های زیرساختی..... ۲۸۴
- شکل ۳۶. مفاد طرح چهار ماده‌ای ایران جهت حل بحران یمن..... ۳۴۹
- شکل ۳۷. تکامل تاریخی جنبش حوثی‌های انصارالله..... ۳۹۴
- شکل ۳۸. تقسیمات اداری، سال ۲۰۰۲ میلادی..... ۴۰۹
- شکل ۳۹. تراکم جمعیتی یمن در سال ۲۰۰۲ میلادی..... ۴۲۰
- شکل ۴۰. پراکندگی گروه‌های قومی - مذهبی و مناطق مهم طایفه‌ای در یمن تا سال ۲۰۰۲ میلادی.. ۴۲۸
- شکل ۴۱. قبرستانی در صعده. عکس گرفته شده توسط برنارد گاگنون، ۱۷ آگوست ۱۹۸۶..... ۴۳۹

فهرست نقشه‌ها

- نقشه ۱. موقعیت جغرافیایی تنگه باب‌المنذب..... ۳۵
- نقشه ۲. موقعیت جغرافیایی جزیره پریم یا میون..... ۳۷
- نقشه ۳. موقعیت جغرافیایی استان‌های یمن..... ۴۲
- نقشه ۴. مجمع‌الجزایر سقطره..... ۵۷

فهرست نمودارها

۵۹.....	نمودار ۱. تراز تجاری یمن در چند سال اخیر.....
۶۳.....	نمودار ۲. نرخ بیکاری در یمن از سال ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۷.....
۶۴.....	نمودار ۳. نرخ رشد اقتصادی در چند سال اخیر.....
۶۴.....	نمودار ۴. نرخ تورم گذشته و آینده یمن.....
۶۶.....	نمودار ۵. درصد نژادهای موجود در یمن تا سال ۲۰۱۵.....
۶۷.....	نمودار ۶. میانگین سن مردم یمن در گذشته و آینده.....
۶۷.....	نمودار ۷. جمعیت یمن در چند سال اخیر.....
۶۸.....	نمودار ۸. نرخ رشد جمعیت یمن از سال ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۷.....
۶۸.....	نمودار ۹. جمعیت یمن در گذشته و آینده بر حسب میلیون نفر.....
۲۹۶.....	نمودار ۱۰. میزان هزینه‌های نظامی امارات متحده عربی از سال ۱۹۹۸ تا ۲۰۱۴ (میلارد دلار).....
۲۹۸.....	نمودار ۱۱. مشتریان اصلی تسلیحات نظامی فرانسه از سال ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۷.....

فهرست تصاویرها

۱۲۱.....	تصویر ۱. احمد حسین العشمی.....
۱۳۳.....	تصویر ۲. سالم علی ربیع.....
۱۶۹.....	تصویر ۳. ولادیمیر پوتین و علی عبدالله صالح.....
۱۷۹.....	تصویر ۴. مؤسسان حزب الحق، نشسته از راست، احمد محمد الشامی، مجدالدین المؤیدی، بدرالدین الحوثی.....
۱۸۵.....	تصویر ۵. عبدالمجید الزندانی.....
۱۸۶.....	تصویر ۶. علی محسن الأحمر.....
۲۰۰.....	تصویر ۷. علی عبدالله صالح (راست) و علی سالم البیض (چپ).....
۲۰۱.....	تصویر ۸. عبدالمجید الزندانی (راست) و عبدربه منصور هادی (چپ).....
۲۰۳.....	تصویر ۹. احمد عبدالله الزایدی.....
۲۱۲.....	تصویر ۱۰. یحیی بن محمد بن یحیی حمیدالدین.....
۲۱۵.....	تصویر ۱۱. احمد حمیدالدین.....
۲۱۶.....	تصویر ۱۲. بدرالدین الحوثی.....
۲۱۷.....	تصویر ۱۳. حسین بدرالدین الحوثی.....
۲۱۸.....	تصویر ۱۴. عبدالملک بدرالدین الحوثی.....
۲۲۰.....	تصویر ۱۵. عبدالملک بدرالدین الحوثی در جوانی.....

- تصویر ۱۶. یحیی بدرالدین الحوثی ۲۲۳
- تصویر ۱۷. عبدالله السلال ۲۲۴
- تصویر ۱۸. محمد البدر ۲۲۵
- تصویر ۱۹. علی عبدالله صالح در سنین مختلف ۲۲۵
- تصویر ۲۰. عبدالرحمن الیربانی ۲۲۹
- تصویر ۲۱. ابراهیم محمد الحمدی ۲۳۰
- تصویر ۲۲. علی سالم البیض ۲۳۲
- تصویر ۲۳. عبدالفتاح اسماعیل ۲۳۳
- تصویر ۲۴. علی ناصر محمد ۲۳۴
- تصویر ۲۵. علی العماد ۲۶۵

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»
وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ
(قرآن کریم. سوره مبارکه النمل/ آیه شریفه ۱۵)

سخن ناشر

فلسفه وجودی دانشگاه امام صادق (علیه السلام) که از سوی ریاست فقید دانشگاه به کرات مورد توجه قرار گرفته، تربیت نیروی انسانی متعهد، با تقوا و کارآمد در عرصه عمل و نظر است تا از این طریق دانشگاه بتواند نقش اساسی خود را در سطح راهبردی به انجام رساند.

از این حیث «تربیت» را می‌توان مقوله‌ای محوری یاد نمود که وظایف و کار ویژه‌های دانشگاه، در چارچوب آن معنا می‌یابد؛ زیرا که «علم» بدون «تزکیه» بیش از آنکه ابزاری در مسیر تعالی و اصلاح امور جامعه باشد، عاملی مشکل‌ساز خواهد بود که سازمان و هویت جامعه را متأثر و دگرگون می‌سازد. از سوی دیگر «سیاست‌ها» تابع اصول و مبادی علمی هستند و نمی‌توان منکر این تجربه تاریخی شد که استواری و کارآمدی سیاست‌ها در گرو انجام پژوهش‌های علمی و بهرمندی از نتایج آن‌هاست. از این منظر پیشگامان عرصه علم و پژوهش، راهبران اصلی جریان‌های فکری و اجرایی به حساب می‌آیند و نمی‌توان آینده درخشانی را بدون توانایی‌های علمی - پژوهشی رقم زد و سخن از «مرجعیت علمی» در واقع پاسخ‌گویی به این نیاز بنیادین است.

دانشگاه امام صادق (علیه السلام) در واقع یک الگوی عملی برای تحقق ایده دانشگاه اسلامی در شرایط جهان معاصر است. الگویی که هم‌اکنون ثمرات نیکوی آن در فضای ملی و بین‌المللی قابل مشاهده است. طبعاً آنچه حاصل آمده محصول نیت خالصانه و جهاد علمی مستمر مجموعه بنیان‌گذاران و دانش‌آموختگان این نهاد است که امید می‌رود با اتکا به تأییدات الهی و تلاش همه‌جانبه اساتید، دانشجویان و مدیران دانشگاه، بتواند به مرجعی تمام‌عیار در گستره جهانی تبدیل گردد.

معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق (علیه السلام) با توجه به شرایط، امکانات و نیازمندی جامعه در مقطع کنونی با طرحی جامع نسبت به معرفی دستاوردهای پژوهشی دانشگاه، ارزیابی سازمانی - کارکردی آن‌ها و

بالاخره تحلیل شرایط آتی اقدام نموده که نتایج این پژوهش‌ها در قالب کتاب، گزارش، نشریات علمی و... تقدیم علاقه‌مندان می‌گردد. هدف از این اقدام - ضمن قدردانی از تلاش خالصانه تمام کسانی که با آرمان و اندیشه‌ای بزرگ و ادعایی اندک در این راه گام نهادند - درک کاستی‌ها و اصلاح آن‌ها است تا از این طریق زمینه پرورش نسل جوان و علاقه‌مند به طی این طریق نیز فراهم گردد؛ هدفی بزرگ که در نهایت مرجعیت مکتب علمی امام صادق (علیه السلام) را در گستره بین‌المللی به همراه خواهد داشت (ان شاء الله).

ولله الحمد

معاونت پژوهشی دانشگاه

مقدمه

کشور کهن یمن به سبب قدمت و اصالت دیرینه خود دربرگیرنده رخدادهای تاریخی بسیار زیادی است. این کشور به دلیل برخورداری از موقعیت جغرافیایی ویژه، همواره از دیرباز مورد ملاحظه نظر قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای بوده است. بسیاری از امپراتوری‌های باستانی در این کشور به وجود آمده‌اند. ورود قدرت‌های گوناگون به این کشور و چشم داشتن به جزایر آن نیز با مقابله مردم مقاوم و سختکوش آن کشور مواجه می‌گردید. آب و هوای گوناگون و محیط طبیعی مناطق مختلف یمن بر خلق و خوی مردم آن کشور تأثیرات گوناگونی داشته است. به عنوان مثال مناطق کوهستانی و صعب‌العبور شمال یمن بر فرهنگ و خلق و خوی مردم آن منطقه تأثیر زیادی داشته و سبب گردیده تا مردم آنجا به مقاومت، دلیری و جنگاوری شهره شوند. این مورد در رابطه با جنوب این کشور نتیجه عکسی داشته است. همه عوامل مذکور از جمله موقعیت ژئوپلیتیکی ویژه، جامعه متفاوت، تاریخ غنی و مآل‌آمال از رخدادهای و حوادث، آب و هوای متنوع و دخالت‌های قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای سبب شده است تا سیاست و حکومت در این کشور دستخوش تغییر و تحولات بسیاری زیادی گردد. جمهوری عربی یمن (الجمهورية العربية اليمنية) کشوری در جنوب غرب آسیا واقع است. پایتخت این کشور صنعا و واحد پول آن ریال یمنی است. علی‌رغم مردم بسیاری از کشورهای دیگر که در گذشته و حتی زمان حال آشنایی مطلوبی از یمن و مردم این کشور ندارند، کشور یمن و مردم این دیار برای مردم ایران از دیرباز آشنا بوده، چرا که یمن قبل و پس از اسلام و نقش مؤثر آنان در دوران پسااسلام، همواره برای ایرانیان اهمیت داشته است. علاوه بر آن کالاهای معروف یمنی همچون عقیق و برد یمنی و حتی کساء یمنی که در دعای معروف حدیث شریف کساء به گوش‌ها آشناست، ذهن ایرانیان را به این کشور متبادر می‌سازد.

کشور یمن از سال ۱۹۶۲ تا سال ۱۹۹۰ از دو کشور مجزا به نام‌های جمهوری عربی یمن «الجمهورية العربية اليمنية»، (یمن شمالی) و جمهوری دموکراتیک یمن «الجمهورية الديمقراطية اليمنية» (یمن جنوبی) تشکیل شده بود تا اینکه در سال ۱۹۹۰ طی پیمانی با همدیگر متحد شدند. در

طول جنگ سرد، شمال و جنوب یمن همواره عرصه رقابت بین دو بلوک شرق و غرب بود و این دو ابرقدرت تلاش می‌کردند تا اهداف خود را در یمن شمالی و جنوبی پیش ببرند تا اینکه با فروپاشی دو بلوک شرق و غرب، دو یمن نیز با یکدیگر متحد شدند. در واقع یمن امروزین در سال ۱۹۹۰ از وحدت دو کشور یمن شمالی به پایتختی صنعا و یمن جنوبی به مرکزیت عدن به وجود آمد. یمن شمالی و یمن جنوبی در ماه می سال ۱۹۹۰ به یکدیگر متصل شده و علی عبدالله صالح رئیس جمهور یمن واحد و یکپارچه گردید. علی عبدالله صالح در طول حکمرانی ۳۳ ساله خود بر کشور، سعی کرد تا این کشور و حوادث درون آن را از چشم دوربین‌ها و رسانه دور نگه دارد. همین امر موجب طولانی شدن دوران حکمرانی وی شده بود. علی عبدالله در یک جمله معروف بیان داشته بود که چه بر سر قدرت باشد یا نباشد، باز هم در یمن حکمرانی خواهد کرد. وی در جمله ضرب‌المثل‌آمیز دیگری بیان داشته بود که در یمن بر سر مارها راه می‌رود^۱ و توانسته است تا حکمرانی خود را تا مدت سه دهه استمرار بخشد.

فروپاشی کمونیسم در اروپای شرقی و قطع کمک‌های شوروی، ضعف اقتصادی یمن جنوبی را در پی داشت و بر روند این یکپارچگی تأثیر بسزایی داشت. ولی ذکر این نکته خالی از لطف نیست که اقتصاد یمن جنوبی به سبب در اختیار داشتن بنادر و دسترسی به دریا بهتر و قویتر از اقتصاد یمن شمالی بوده است. در مقابل، یمن شمالی از منابع طبیعی نفت و گاز و معادن برخوردار بوده اما توان استخراج آن را نداشته و به همین دلیل همواره اقتصاد آن با ضعف و ناتوانی مواجه بوده است.

در سال ۱۹۹۴ جنگ شدیدی میان دو یمن به هم متصل شده در گرفته و سرانجام موجب تسلط یمن شمالی بر یمن جنوبی شد. عده‌ای بر این باور هستند که عربستان سعودی به سبب چشم‌طمعی که از دیرباز به یمن داشته است، در جنگ ۱۹۹۴ از جدایی طلبان حمایت کرده و بر آتش این اختلاف و درگیری می‌دمید تا اینکه این جنگ بدون جدایی دو یمن از یکدیگر به پایان رسید. این درگیری بر اتحاد و یکپارچگی دو یمن خدشه‌ای وارد نکرد و اتحاد همچنان با شروطی پابرجا ماند. با این وجود برخی از گروه‌های داخلی و قدرت‌های خارجی سعی بر شکست این اتحاد و جدایی یمن شمالی و جنوبی از همدیگر بوده‌اند که در کتاب پیش رو با عنوان کتاب سیاست و حکومت در یمن به صورت تفصیلی بدان پرداخته خواهد شد. در نگارش این کتاب، از تجربه کتاب سیاست و حکومت در بحرین^۲ بهره گرفته شده است و تلاش گردیده تا نقاط قوت آن کتاب را در نگارش این کتاب تقویت کرده و کمبودهای آن را نیز در حین تألیف کتاب حاضر جبران کرد.

۱. کنایه از اینکه با وجود خطرات بسیار زیاد در یمن، توانسته است تا بر یمن حکومت کند. برخی از رهبران مردمی یمن علی عبدالله صالح را زیرکترین و مکارترین سیاستمدار تاریخ یمن می‌دانستند که توانست با اختلاف افکنی میان گروه‌های مختلف به حکمرانی خود ادامه دهد (ابو احمد، ۲۰۱۸/۴/۲۰).

۲. سیاست و حکومت در بحرین، تألیف علیرضا بیگی، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۹۷.

کتاب سیاست و حکومت در یمن از پنج فصل و قسمت ضمائم تشکیل شده است که به مطالب و محورهای مورد بحث هر فصل پرداخته می‌شود. آنچه بایستی در ابتدا بیان گردد این است که در این کتاب سعی شده است تا مهم‌ترین، ضروری‌ترین و در حد امکان، کاربردی‌ترین مطالب مورد نیاز خواننده ایرانی از یمن ارائه شود. به بیان دیگر، مطمئناً مطالب بسیار مهم دیگری در رابطه با سیاست و حکومت وجود دارد که ممکن است عامدانه و یا سهواً در این کتاب بیان نشده باشد، چرا که نویسندگان این کتاب قصد داشته‌اند تا از اطناب ممل اجتناب ورزیده و مطالبی که جهت درک سیاست و حکومت یمن برای خواننده مهم است را در این کتاب بنگارند. به صورت خلاصه اینکه مطالبی که در این کتاب نگاشته شده است از نظر نویسندگان، مهم‌ترین و ضروری‌ترین مطالبی است که بدان دست یافته شده است.

فصل نخست کتاب با عنوان کلیات، اساسی‌ترین مباحث مهم جهت شناخت سیاست و حکومت در یمن را در بر می‌گیرد. این فصل مباحثی همچون جغرافیا، اقتصاد، سیاست، جامعه، بهداشت، دین، آموزش، فرهنگ، تاریخ و دیگر محورهای ذیل این مباحث را شامل می‌شود. در این فصل تلاش شده است تا جغرافیای یمن و ظرفیت‌های طبیعی جزایر و مناطق مختلف جغرافیایی و مشخصات استان‌ها و شهرهای مهم تاریخی و سیاسی، ظرفیت‌های گردشگری و مباحثی از این قبیل در قسمت جغرافیا توضیح داده شود. مناطق مسکونی در قالب روستا و حتی شهر که بر فراز کوه‌های مرتفع ساخته شده‌اند و یا برج‌هایی که با خشت ساخته شده و در قلب بیابان خودنمایی می‌کنند در این قسمت معرفی خواهند شد. هر یک از شهرهای یمن دارای ویژگی‌های خاص و منحصر به فردی است که به صورت خلاصه در قسمت معرفی شهرهای مهم یمن معرفی خواهند شد.

در قسمت سیاست یمن نیز شمایی کلی از ساختار گذشته و معاصر سیاسی یمن ارائه شده و تلاش گردیده است تا شیوه عملکرد هر یک از قوای مجریه، مقننه و قضائیه به صورت بسیار مؤجز بیان شده و اطلاعاتی نیز از قوای نظامی این کشور ارائه گردد. ساختار سیاسی در یمن شکل و قالبی دموکراتیک دارد اما در حقیقت تجربه مدنیت، دموکراسی، شایسته‌سالاری و نهادسازی مدنی را ندارد. سیاست در یمن همواره دستخوش بازی قوای خارجی و یا بازیگران قبیله‌ای داخلی بوده است. در یمن بیش از آنکه احزاب سیاسی تأثیرگذار باشند شیوخ قبایل هستند که نفوذ سیاسی و اقتصادی دارند. در این قسمت از کتاب قوای مذکور معرفی خواهند شد و علاوه بر آن، وزارتخانه‌ها و ساختار سیاسی کشور و قانون اساسی آن نیز معرفی می‌شوند اما در فصول آتی مشخص خواهد شد که سیاست در یمن فراتر از آن چیزی است که در قالب قوای تفکیک شده مذکور معرفی گردیده است.

در قسمت اقتصاد این فصل نیز مهم‌ترین ظرفیت‌های اقتصادی یمن و فعالیت‌های گذشته و حال مردم آن در این زمینه مورد بحث قرار گرفته است. در قسمت اقتصاد یمن بیان شده است که ظرفیت‌های اقتصادی قابل توجه این کشور در زمینه سوخت‌های فسیلی و مواد و کانی‌های معدنی از

مهم‌ترین عوامل دخالت کشورهای خارجی در این کشور عربی بوده است. تولید محصولات کشاورزی و ساخت صنایع دستی از مهم‌ترین منابع تولید درآمد ناخالص ملی یمن است که بازار این کشور را تشکیل می‌دهند. آب و هوای متنوع و تنوع اقلیمی یمن سبب تولید محصولات کشاورزی متنوع و پرورش دام و ماکیان مختلف شده است. وجود منابع معدنی مختلف از جمله معادن سنگ‌های قیمتی و تزئینی و فلزات گران‌بها همچون طلا و نقره و مس سبب گردیده تا تولید صنایع دستی زینتی و جواهرآلات در این کشور رونق خوبی داشته باشد. هویت سلحشور و جنگجویانه‌ای که مردان یمنی برای خود قائل هستند نیز سبب گردیده است تا بازار سلاح‌های سرد همچون خنجر و سلاح گرم همچون سلاح‌های سبک و نیمه سنگین در این کشور رونق داشته باشد. برخی فعالیت‌های صنعتی محدود همچون تولید شکر یا قهوه نیز در این کشور صورت می‌پذیرد اما به صورت کلی صنعت و صنایع در این به صورت شایسته مورد توجه قرار نگرفته‌اند.

در قسمت جامعه یمن، ساختار اجتماعی و طبقات اجتماعی و مؤلفه‌های فرهنگی و هویتی تأثیرگذار بر بافت اجتماعی یمن مورد بررسی قرار گرفته است. مباحثی همچون تمدن، زبان، نژاد، جمعیت، قبیله و هویت از مهم‌ترین مباحث مورد بحث در این بخش از فصل کلیات کتاب سیاست و حکومت در یمن است. معرفی اجمالی تمدن‌های دیرینه یمن، درصد جمعیت و میزان رشد آن در دوره‌های زمانی مختلف، انواع زبانی و میزان استفاده، قبیله و تأثیر و جایگاه آن در ساختار سیاسی و اجتماعی جامعه، هویت اکثریت مردم جامعه یمن و فرهنگی که در این کشور حکم فرما شده و مردم آن را به مردمی متفاوت از دیگر ملل منطقه تبدیل شده است، از جمله مواردی است که در این بخش از این فصل بحث و بررسی شده است. فهم شایسته مطالب این بخش در نیل به درکی صائب از جامعه یمن به عنوان عضو مهمی از سیاست و حکومت یمن بسیار مهم است.

دین و بررسی مذاهب مختلف در یمن از مهم‌ترین بخش‌های فصل کلیات کتاب پیش رو است. یمن، جامعه‌ای دینی با اکثریت مسلمان به شمار می‌رود. البته اقلیت‌های مسیحی و یهودی نیز در این کشور وجود داشته و همچنان نیز وجود دارد اما غالب جمعیت آن با مسلمانان است. جمعیت ۵۵ درصدی اهل سنت و ۴۴ درصدی شیعه غالباً در طول تاریخ با یکدیگر به صورت مسالمت‌آمیز زندگی می‌کرده‌اند. با وجود اینکه غالباً اهل سنت در جنوب یمن و در شهرهای ساحلی همچون عدن و شعیان زیدیه نیز در شهرهای شمالی و کوهستانی همچون صعده زندگی می‌کرده‌اند، اما تاریخ تعاملات آنان حاکی از این حقیقت است که با وجود تلاش برخی از دولت‌های مرکزی و قدرت‌های خارجی جهت ایجاد اختلاف میان اهل سنت و شیعیان، این دو گروه مذهبی با یکدیگر زندگی مسالمت‌آمیزی داشته‌اند. در این بخش بیان گردیده است که فعالیت‌های فرهنگی شیعیان زیدیه که در مرز یمن و عربستان ساکن هستند و پابندی دینی آنان به اعتقادات مذهب زیدیه موجبات نگرانی عربستان سعودی را فراهم آورده و سبب گردیده است تا این کشور از دوران زمامداری علی عبدالله

صالح مراکز دینی و هابیت تأسیس کرده و به فعالیت‌های تبلیغ فرهنگ و اعتقادات و هابیت پرداخته و در این زمینه نیز موفق باشد. این امر به نوبه خود از عوامل رشد گروه‌های تروریستی همچون القاعده و داعش در یمن بوده است.

آموزش و بهداشت به عنوان موضوعات بسیار مهم و فراموش شده جامعه یمن، از دیگر مباحث بسیار مهم این فصل از کتاب است. آموزش در یمن سال‌هاست که به فراموشی سپرده شده است. تاریخ آموزش، چگونگی ورود مباحث علمی جدید به مدارس یمن و سیر اصلاحات آموزشی این کشور به صورت تفصیل توضیح داده شده است. بهداشت در یمن نیز با توجه به اهمیتی که در زندگی روزانه مردم این کشور دارد مورد توجه قرار نمی‌گیرد. پس از حمله عربستان سعودی به یمن در سال ۲۰۱۵ وضعیت بهداشت در این کشور بسیار بحرانی‌تر از گذشته گردیده است. آمار منتشر شده از سوی سازمان بهداشت جهانی از وخیم بودن بهداشت و سلامت تمام مردم به ویژه قشر آسیب‌پذیر همچون زنان و کودکان حکایت دارد. کمبود آب شرب و تجهیزات ضروری بیمارستانی، آلودگی‌های محیطی و انتشار بیماری‌های مسری همچون وبا از مهم‌ترین مشکلات بهداشتی مردم یمن است که در این بخش مورد بررسی قرار گرفته است. آمارهایی که در این بخش از سوی یونسف، سازمان بهداشت جهانی و کمیته بین‌المللی صلیب سرخ منتشر شده است خبر از وضعیت وخیم سلامت مردم یمن دارد که مورد بی‌توجهی حکومت مرکزی و سازمان‌های بین‌المللی واقع شده است.

در قسمت تاریخ این فصل نیز تلاش شده است تا در ابتدا حکومت‌ها و بلکه تمدن‌هایی که قبل از اسلام در یمن به وجود آمد را معرفی کرده و سپس به مداخله کشورهای خارجی در این مجمع‌الجزایر پرداخته شود. در این بخش بیان شده است که موقعیت ویژه جغرافیایی و ظرفیت‌های ویژه طبیعی و آب و هوایی سبب به وجود آمدن کهن‌ترین تمدن‌ها در این نقطه جغرافیایی گردید؛ تمدن‌هایی چون معینان، سبائیان، حمیریان و قبتیان. در دوران قبل از اسلام امپراتوری‌های حبشی و ایران، این مجمع‌الجزایر را مورد توجه خود قرار داده بودند و در دوران اسلامی نیز امپراتوری عثمانی، پرتغال، انگلستان و قدرت‌هایی زمانه همچون شوروی، آمریکا، عربستان سعودی، رژیم صهیونیستی و ایتالیا در صدد مداخله در امور داخلی آن برآمدند. در این قسمت از فصل کلیات تلاش شده است تا صرفاً شمایی تاریخی از تمدن‌های تاریخی کهن شکل گرفته معرفی شده و به صورت مؤجز فعالیت قدرت‌های خارجی در گذشته یمن بیان گردد. فعالیت و مداخله قدرت‌های خارجی در دوران معاصر یمن در فصل مربوط به سیاست خارجی این کشورها در یمن به صورت مجزا مورد مطالعه قرار خواهد گرفت.

فصل دوم کتاب سیاست و حکومت در یمن در رابطه با مهم‌ترین حوادث تاریخی یمن پس از ظهور اسلام است. با ظهور اسلام در شبه جزیره عربی و گردن نهادن مردم یمن به اسلام، قدرت‌های خارجی یکی پس از دیگری به این کشور ورود یافتند و از آن خارج شدند. آنان پس از خارج شدن از یمن، توسط نمایندگان و نیروهای خود در یمن به امور داخلی این کشور ورود می‌یافتند و در آن مداخله

می‌ورزیدند. این مداخلات غالباً توسط گروه‌ها، شخصیت‌ها، سازمان‌ها و احزاب و جنبش‌هایی که در فصل دوم معرفی می‌شوند، صورت می‌پذیرفت. حوادث تاریخی و بسیار مهمی که در این فصل مورد مذاقه قرار می‌گیرد، غالباً توسط بازیگران داخلی یمن و به‌صورت غیرمستقیم توسط بازیگران خارجی به وجود می‌آمد. در این فصل به‌صورت تفصیلی کنش‌های سیاسی و نظامی افراد و احزاب سیاسی و نظامی مخالف و موافق با نظام یمن مورد واکاوی قرار خواهند گرفت. در این فصل پیشینه و خاستگاه اختلافات گروه‌ها و احزاب مختلف در رابطه با بحران‌ها و اختلافات سیاسی به ویژه اتحاد دو یمن شمالی و جنوبی، اختلافات و درگیری‌های آن با دولت مرکزی، تقابل میان سلطنت‌طلبان و جمهوری‌خواهان یمن، رقابت بلوک شرق و غرب بر سر تسلط بر یمن، شورش ظفار، رقابت و تقابل علی عبدالله صالح با جنبش انصارالله که میان آنان شکل گرفت، چگونگی برکناری علی عبدالله صالح و به قدرت رسیدن عبدالربه منصور هادی و آغاز جنگ سال ۲۰۱۵ توسط عربستان و مباحثی از این قبیل در سیری تاریخی توضیح داده می‌شوند.

فصل سوم کتاب پیش رو جهت معرفی سازمان‌ها، مؤسسات، جنبش‌ها، احزاب، گروه‌ها و شخصیت‌های مهم سیاسی یمن به رشته تحریر در آمده است. در رابطه با این فصل نکاتی از قرار ذیل بایستی مدنظر قرار گیرند و آنان عبارتند از اینکه با بررسی‌های انجام شده، به هیچ یک از زبان‌های فارسی، عربی یا انگلیسی، مقاله یا کتابی که به‌صورت مدون احزاب، جنبش‌ها و گروه‌های سیاسی مورد مطالعه قرار داده باشد یافت نگردید. با این وجود تلاش شده است تا با مطالعه مطالب در دسترس، اطلاعات مختلفی که به‌صورت پراکنده در رابطه با احزاب، گروه‌ها و شخصیت‌های سیاسی یمنی به دست آمده را به‌صورت مدون و منسجم ارائه نمود. مطمئناً شخصیت‌های حقوقی و حقیقی سیاسی دیگری وجود دارند که در این فصل ذکر نگردیده اما با این وجود تلاش شده است تا اشخاص، سازمان‌ها، احزاب و گروه‌های سیاسی مهمی در این کتاب محل بحث بوده و اطلاعاتی از آنان که وجود دارد معرفی شوند. تقسیم‌بندی جنبش‌های سلفی و اسلامی، تبیین رویکرد احزاب و شخصیت‌ها و مؤسسات سیاسی و ذکر تاریخچه مختصری از فعالیت‌های آنان در این فصل صورت پذیرفته است.

فصل چهارم نیز جنبش انصارالله نام‌گذاری شده است. این فصل به‌صورت ویژه به جنبش انصارالله به‌عنوان یکی از بازیگران محوری یمن اختصاص داده شده است. توضیحات تفصیلی از مذهب شیعه زیدیه و تشابه و افتراقات آن با مذهب امامیه و اسماعیلیه، فرقه‌های مختلف زیدیه، اولین امامان زیدی که توانستند تشکیل حکومت دهند و چگونگی فروپاشی حکومت آنان، اختلافات امامان زیدی و مخالفان آنان، تشکیل اولین گروه و جنبش‌های فرهنگی و سیاسی حوثی، چگونگی تشکیل خیزش جنبش انصارالله حوثی، جنگ‌های شش‌گانه علی عبدالله صالح با جنبش انصارالله، تحولات مرتبط با بیداری اسلامی، اجرای طرح شورای همکاری خلیج فارس با عنوان تشکیل دولت نجات ملی، شرح طرح فدرالی شدن یمن، مخالفت انصارالله از طرح شورای همکاری خلیج فارس و

اقدامات عبدربه منصور هادی، چگونگی آغاز حوادث و نقش حوثی‌های انصارالله اخیر از مهم‌ترین موضوعاتی است که در فصل چهارم با عنوان جنبش انصارالله مورد بحث قرار گرفته است.

فصل پنجم به صورت کلی به شفاف‌سازی سیاست خارجی کشورهای خارجی در قبال یمن پرداخته است. در نگارش این فصل از کمک پژوهشگران حوزه کشورهای یمن که در یمن مداخله داشته‌اند، جهت از قلم گذراندن این بخش از کتاب استفاده شده است. در این فصل سیاست خارجی شورهای همچون آمریکا، رژیم صهیونیستی، فرانسه، امارات، انگلستان و ایران در قبال جنگ معاصر یمن مورد واکاوی قرار گرفته است. در این فصل ابتدا به صورت مختصر پیشینه فعالیت‌های کشورهای مذکور در یمن به تصویر کشیده می‌شود، سپس نقش آنان در حوادث معاصر یمن به‌ویژه بحران اخیر که با حمله عربستان به یمن در سال ۲۰۱۵ به وجود آمد، تبیین می‌گردد. سیاست خارجی فرانسه در قبال یمن توسط فرزاد سلطانی، سیاست خارجی انگلستان در قبال یمن توسط پویا کلاتری، سیاست خارجی آمریکا در قبال یمن توسط صادق باغستانی آرانی و سیاست خارجی رژیم صهیونیستی در قبال یمن توسط محمد پاکدامن نگاشته شده است که صمیمانه از زحمات و کمک این بزرگواران در نگارش این فصل از کتاب سپاسگزاری می‌کنیم.

قسمت پایانی مطالب مکتوب کتاب مربوط به ضمائم است. در این قسمت سعی شده است تا جنبش انصارالله یمن از نگاه پژوهشگران غربی مورد بررسی قرار گیرد. در این فصل برای اینکه بتوان به نگرش پژوهشگران غربی از بحران یمن دست یافت، کتابی با عنوان «Understanding the Houthis: A social movement approach in northern Yemen» به معنای «فهم کشمکش حوثیون در یمن شمالی: با رویکرد جنبش اجتماعی» به فارسی برگردان شده و عیناً به کتاب ضمیمه شده است. این کتاب به صورت ویژه به شیعیان حوثی و شیوه عملکرد آنان در یمن پرداخته است. حوادث مهمی که در دوران حکمرانی علی عبدالله صالح و فعالیت جنبش انصارالله در کشور یمن رخ داده، در این کتاب بررسی گردیده است. همه مباحث این کتاب با زمینه‌ای علمی و نظریه‌های کارشناسی مورد واکاوی قرار می‌گیرد. در این قسمت از کتاب تلاش گردیده تا جهت امانت‌داری از شیوه نگارش نویسنده، همه مطالب عیناً ترجمه شده و بدون تغییر در این قسمت اضافه شود. سعی شده است حتی شیوه ارجاع‌دهی در کتاب نیز تغییر نیابد تا خواننده محترم بتواند به راحتی به تفکیک منابع کتاب ترجمه شده در این فصل دست یابد. به عبارت دیگر، منابع استفاده شده در کتاب «فهم کشمکش حوثیون در یمن شمالی: با رویکرد جنبش اجتماعی» در همین بخش از کتاب یمن قسمت ضمائم، به همان شیوه‌ای که در کتاب مذکور سازمان‌بندی شده، نگاشته شده لذا این منابع به کلی از منابع انتهای کتاب جدا است.

علت دیگر انضمام ترجمه کتاب مذکور به کتاب سیاست و حکومت در یمن این است تا خواننده با ادبیات برخی از پژوهشگران غربی و تفسیر آنان از حوادث یمن آشنا گردد. بایستی به این نکته اشاره

داشت که بسیاری از مطالب ترجمه ضمیمه شده، به نوعی مؤید و تأییدکننده مطالب و ادعاهای نویسندگان کتاب سیاست و حکومت در یمن بوده است. در عین حال نیز تناقضات و اختلافاتی نیز وجود دارد، از جمله اینکه اندرو دام، برخی از سازمان‌های فرهنگی و اجتماعی شیعیان حوثی همچون جمعیت الشباب المؤمن را نیز سازمانی نظامی توصیف کرده، در حالی که جمعیت الشباب المؤمن شیعیان حوثی دارای رهیافتی فرهنگی و اجتماعی بوده و به هیچ وجه رویکردی نظامی نداشته است. نکته‌ای که در این رابطه بایستی بدان اشاره کرد این است که ادعاهای نویسنده کتاب فهم کشمکش حوثیون در یمن شمالی: با رویکرد جنبش اجتماعی به هیچ وجه مورد تأیید نویسندگان کتاب سیاست و حکومت در یمن نیست و صرفاً برای غنای ادبیات موجود ضمیمه شده است تا خوانندگان به آسانی به آن دسترسی داشته باشند.

در قسمت تصاویر نیز تلاش شده است تا نگاره‌های زیبایی متناسب با موضوع و محورهای کتاب نشان داده شود. این تصاویر در رابطه با طبیعت، تاریخ، جامعه، اقتصاد و شهرسازی است. تصاویر شخصیت‌های مهم سیاسی نیز درون متن کتاب اضافه شده است تا خواننده با مطالعه فعالیت‌های هر فرد، بتواند تصویر آنان را به ذهن بسپارد. این نکته را نیز بایستی بدان توجه داشت که قطعاً در یمن نیز همانند سایر کشورهای دنیا، شخصیت‌ها و افراد مهم و تأثیرگذار بسیار زیادی وجود دارد که معرفی همه آنان یک دانشنامه مصور می‌طلبد؛ بنابراین در این کتاب سعی گردیده تا افرادی معرفی شده و تصویر آنان آورده شود که در این کتاب بسیار محل بحث بوده و بیش از سایر شخصیت‌های یمنی تأثیرگذار بوده‌اند؛ بنابراین عدم ذکر سایر شخصیت‌های یمنی و نیاوردن تصاویر آنان در این کتاب به معنای محدود شدن سیاستمداران و بازیگران سیاسی یمنی به این افراد نیست.

این نکته را بایستی خاطر نشان که بی‌شک این کتاب نقصان و ایرادهایی محتوایی و معلوماتی خواهد داشت که علت آن بازمی‌گردد به بکر و بسته بودن کشور یمن. دولت علی عبدالله صالح در طول حکمرانی خود در یمن اجازه انعکاس حوادث این کشور به بیرون از آن را نداده و توانسته بدین ترتیب با آزادی عمل به حکمرانی خود بپردازد. همین امر سبب شده بود تا این کشور برای بسیاری از پژوهشگران داخلی و خارجی مجهول و ناآشنا باشد و نتوان محتوای تولیدی قابل توجهی در قالب رسانه یا کتاب از آن تهیه کرد. در واقع یمن تا به امروز کشوری سانسور شده بوده و محتوای غنی و قابل استنادی در رابطه با آن تولید نشده است که در این کتاب تلاش شده است تا ارائه مطالب و معلومات لازم به خواننده، آنان را در انجام پژوهش‌های بعد یاری کرد، چراکه هر یک از این مطالب ظرفیت و گنجایش تبدیل شدن به ده‌ها کتاب و مقاله علمی را دارد که این کتاب مقدمه‌ای برای نگارش مطالب مذکور توسط پژوهشگران آتی است. با این وجود بی‌شک این کتاب دارای معلومات و محتوای اشتباهی نیز خواهد بود که سعی شده است تا با کمک یکی از رهبران یمنی به نام ابو احمد آن‌ها را برطرف کرد؛ بنابراین ادب و اخلاق حکم می‌کند تا از این دوست عزیز یمنی به سبب کمک جهت

ویرایش محتوایی بخش اعظمی از کتاب تشکر و قدردانی کرد. در نهایت ثواب این نوشتار را تقدیم می‌داریم به پدر و مادرهای عزیز و بزرگوارمان که با شکیبایی خود ما را در نگارش این کتاب یاری کردند. از خداوند متعال برای آنان طلب اجر و مغفرت کرده و از ایشان نیز خواستاریم تا همه ملل مستضعف و محروم در سراسر جهان را یاری نموده و از ظلم و ستم رهایی بخشند و این امر ممکن نیست مگر با ظهور حضرت ولیعصر (عج).

التماس دعا
علیرضا بیگی
تابستان ۱۳۹۸

فصل اول

آشنایی با کشور یمن

مقدمه

برای شناخت سیاست و حکومت در هر کشوری به ناچار بایستی شناختی اجمالی از همه جوانب آن کشور به دست آورد. آگاهی از موقعیت جغرافیایی، ظرفیت‌های طبیعی و ژئوپلیتیکی، تراز اقتصادی، ساختار سیاسی و نظامی، تصورات و انگاره‌های هویتی، تعاملات دینی، نظام آموزشی، وضعیت بهداشتی و شناختی اجمالی از شرایط جامعه و تاریخ آن کشور در معرفی ساختار سیاسی و حکومتی آن کشور ضرورتی غیرقابل انکار است. در این فصل تلاش شده است تا همان‌گونه که در سطور پیشین ذکر گردید، شناختی کلی و نه تفصیلی، از محورهای مذکور برای خواننده محترم ارائه گردد تا خواننده با اشراف نسبی به کلیات این کشور بتواند در فصول آتی به تجزیه و تحلیل رخدادهای پیشین و معاصر آن بپردازد. این نکته را نیز بایستی یادآور شد که پرداختن به هر یک از محورهای مذکور در این فصل به سبب ظرفیت‌های اطلاعاتی و بکر بودن آن، خود می‌تواند منجر به نگارش کتاب‌های زیادی شود که مورد هدف نویسندگان این کتاب نبوده است. هدف در این فصل این است تا نشان داده شود که:

جغرافیای ویژه مجمع‌الجزایر یمن سبب گردیده است تا این کشور در طول تاریخ همواره مطمح نظر قدرتمندان منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای شود. در گذشته و زمان حال تسلط یافتن بر یمن و برخی از جزایر آن به معنای تسلط و اشراف بر آبراه دریایی دریای سرخ به اقیانوس هند بوده است. این کشور موقعیت جغرافیایی و ظرفیت‌های طبیعی بسیار بالایی دارد که سبب سهل و ممتنع شدن تصرف آن برای قدرتمندان منطقه و فرامنطقه‌ای شده است. مناطق مختلف کوهستانی و بیابانی که به طبع آن آب‌وهوای مختلفی را در این کشور رقم زده، بر روحیه مردم یمن و میزان سلحشوری آنان نیز تأثیر بسزایی داشته است. جزایر گوناگون یمن که هر یک از ظرفیت‌های ژئوپلیتیکی ویژه‌ای برخوردار

هستند، از دیگر مباحثی است که در این فصل بدان پرداخته می‌شود.

مجمع‌الجزایر یمن از ظرفیت‌های اقتصادی بسیار زیادی برخوردار بوده اما اختلافاتی که در طول تاریخ میان یمن شمالی و یمن جنوبی رخ داد و در حال حاضر به سبب بحران به وجود آمده توسط حمله عربستان سعودی به این کشور مانع از شکوفایی اقتصادی این کشور شده است. کشور یمن به سبب برخورداری از آب‌وهوای متنوع و قرار گرفتن در آب بین‌المللی و همچنین به سبب برخورداری از مواد معدنی، کانی‌های فلزی و سوخت‌های فسیلی بسیار غنی، بالقوه دارای ثروت اقتصادی عظیمی است اما این ظرفیت‌ها به سبب بحران‌های داخلی و نوع تعاملات خارجی یمن با کشورهای منطقه و فرامنطقه‌ای، هنوز بالفعل نشده است که در این فصل بدان پرداخته می‌شود.

ساختار سیاسی خاص یمن نیز از دیگر موضوعات مورد بحث در این فصل است. قوه مجریه، قضائیه و مقننه ساختار کلی سیاست در یمن را تشکیل می‌دهد اما نکته اصلی این است که وجود قبایل مختلف و ساختار عشیره‌ای جامعه یمن و تأثیر آن بر سیاست داخلی سبب گردیده است تا دولت مرکزی در برخی مواقع از قدرت کافی جهت اجرای سیاست‌های داخلی و خارجی برخوردار نباشد. وجود دو قبیله مهم به نام‌های حاشد و بکیل در یمن و ائتلاف آنان با کشورهای خارجی، در جهت‌گیری سیاست داخلی و سیاست خارجی یمن بسیار تأثیرگذار بوده که در این فصل به این موضوع نیز پرداخته می‌شود. در انتهای این قسمت نیز کلیاتی از قوای نظامی یمن نیز بیان می‌گردد.

نوع بافت و ساختار جامعه کشور یمن که در شناخت سیاست و حکومت آن نقش مهمی دارد، از دیگر مباحث این فصل است. ترکیب نسبی جمعیت، نژادها، زبان، اقوام و قبایل، تمدن و هویت جامعه از جمله مهم‌ترین مباحثی است که در این قسمت از فصل پیش رو مورد مطالعه و مذاکره قرار خواهد گرفت. قبیله و هویت قبیله‌ای مردم یمن و مباحثی که یمنی‌های اصیل به سبب قحطانی بودن به خود می‌ورزند از مباحث حائز اهمیت فصل پیش رو است. این قسمت از فصل بیان می‌دارد که تمدن یمن از کهن‌ترین تمدن‌های جهان بوده و به سبب قرار گرفتن در چهارراه استراتژیک تجاری دریایی و خشکی، اقوام و گروه‌های مختلف نژادی را در طول تاریخ به آغوش پذیرفته است.

خیزش برخی گروه‌های شبه‌نظامی افراطی با پرچم‌های دینی در یمن نشان از دینی بودن جامعه یمن و اهمیت دین در این کشور دارد. تنوع دینی و مذهبی در یمن بسیار زیاد است اما با این حال، اختلافات دینی و مذهبی در آن بسیار کمتر از دیگر کشورها است. معمولاً ادیان و مذاهب مختلف یمنی در قسمت‌های مشخص و بخصوصی از این کشور سکنی گزیده‌اند. به عنوان نمونه شیعیان مذهب زیدیه غالباً در مناطق کوهستانی شمال یمن و به طور ویژه در صعده و دیگر استان‌های شمالی ساکن هستند. در حالی که اهل سنت شافعی مذهب نیز غالباً در جنوب و در مناطق ساحلی سکونت دارند. معرفی مذاهب مختلف تشیع در یمن و تفاوت آنان در این قسمت بررسی خواهد شد.

آموزش، بهداشت و تاریخ نیز قسمت‌های پایانی فصل پیش رو را تشکیل می‌دهند. کشور یمن به

سبب اینکه همواره در بحران نظامی و سیاسی قرار داشته، نتوانسته است همچون همسایگان خود به آموزش و اصلاح ساختار آموزشی پردازد. در عرصه بهداشت نیز به همین ترتیب. بهداشت و آموزش این کشور همواره قربانی رقابت‌های سیاسی بوده است. طبق آمارهایی که چند سال اخیر از وضعیت بهداشت یمن منتشر شده است، شرایط این کشور در وضعیت مطلوبی نبوده و در شرایط بحرانی به سر می‌برد. در قسمت تاریخ نیز به صورت گذرا بیان شده است که ظرفیت‌های جذاب این کشور موجب به وجود آمدن تمدن‌های بسیاری در آن شده است. حوادث تاریخی و داستان‌های مجمع‌الجزایر یمن در کتاب‌های ادبی و تاریخی عربی به وفور یافت می‌شود.

۱-۱-۱. جغرافیا

جغرافیای یک کشور ابعاد مختلفی را شامل می‌شود؛ همچون موقعیت سوق‌الجیشی، ویژگی‌های طبیعی و آب و هوایی، ظرفیت‌های طبیعی و ژئوپلیتیکی، تعداد و مشخصات شهرها و مقوله‌های بسیار دیگری تشکیل‌دهنده جغرافیای یک کشور هستند که در ادامه به مهم‌ترین آن‌ها پرداخته می‌شود.

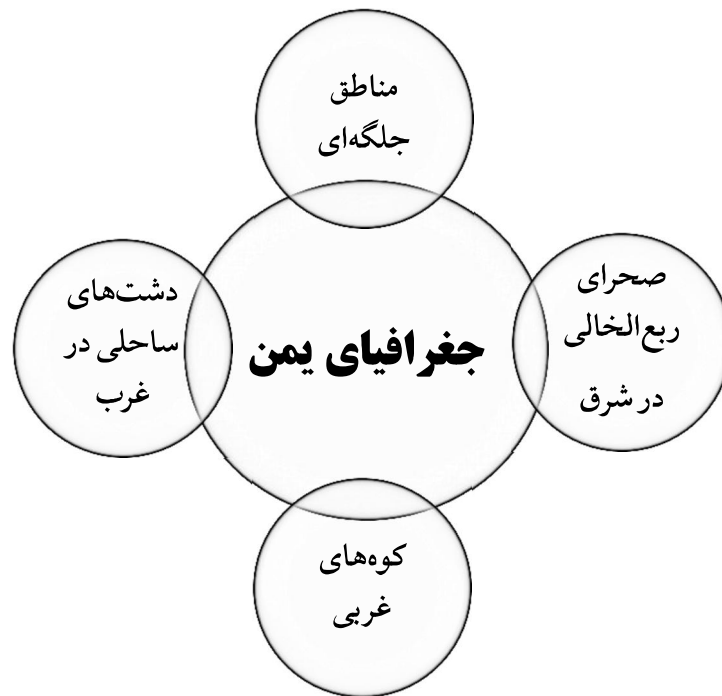
۱-۱-۱-۱. موقعیت

جمهوری عربی یمن که در عربی به آن «الجمهورية اليمنية العربية» می‌گویند و در زبان انگلیسی «Yemen» نگاشته می‌شود با مساحتی بالغ بر ۵۲۷۹۶۸ کیلومتر مربع (تقریباً معادل یک سوم مساحت کشور ایران)، در جنوبی‌ترین نقطه شبه جزیره عربی قرار گرفته است. از لحاظ مساحت پنجاهمین کشور وسیع دنیا و از سویی دومین سرزمین وسیع در میان کشورهای شبه جزیره عربی به شمار می‌رود (مروان، ۲۰۱۷: ۲). جمهوری عربی یمن از شرق با کشور عمان ۲۹۴ کیلومتر و از شمال با عربستان ۱۳۰۷ کیلومتر مرز خاکی مشترک دارد. در جنوب این کشور اقیانوس هند، خلیج عدن^۱ و دریای عرب و در غرب آن نیز دریای سرخ قرار گرفته است که سبب شده تا این کشور ۱۹۰۶ کیلومتر خط ساحلی داشته باشد. خط ساحلی یمن که بین تمدن‌های غربی و شرقی کشیده شده همواره محل تقاطع فرهنگ‌های متفاوت بوده است. سواحل طولانی کشور یمن ظرفیت بالقوه بالایی برای کشتی‌رانی، احداث بندر و لنگرگاه جهت حمل‌ونقل کالا و توسعه صنعت شیلات به وجود آورده است. این کشور در حال حاضر دارای دو بندر فعال در عدن و حدیده است. از لحاظ مختصات جغرافیایی نیز یمن بین ۲۰-۱۲ درجه عرض شمالی و ۴۱-۵۴ درجه طول شرقی قرار گرفته است.

۱. برخی معتقدند که وجه تسمیه عدن عبارت است از نسبت آن به «عدن بن سبأ بن یسحج بن یعرب بن قحطان». برخی دیگر نیز نسبت خلیج و بندر عدن را به «عدن بن سنان بن ابراهیم (ع.ک.ا.)» دانسته‌اند. روایت دوم بر این باور است که عدنان بن سنان بن ابراهیم اولین شخصی بوده که در این منطقه ساکن شده است.

۱-۱-۲. ویژگی‌های طبیعی

جمهوری عربی یمن از سه جهت توسط کوه محصور شده است. کوه «شمسان» از طرف شمال، کوه «العر» از طرف مغرب و کوه «صیره» از سمت مشرق. مرتفع‌ترین نقطه این کشور عبارت است از کوه حضرت شعیب (عليه السلام) که در ارتفاع ۳۷۶۰ کیلومتری در استان صنعا قرار گرفته است. این کشور را می‌توان به لحاظ جغرافیایی به چهار منطقه اصلی ذیل تقسیم‌بندی کرد (مروان، ۲۰۱۸: ۲):

شکل ۱. تقسیم‌بندی جغرافیای یمن

الف. دشت‌های ساحلی در غرب

بخش‌های ساحلی مشرف به دریای سرخ، خلیج عدن و دریای عرب را شامل می‌شود. این مناطق به یکدیگر متصل شده و یک نوار ساحلی را تشکیل می‌دهند که از مرزهای عمان به سمت جنوب غربی باب‌المنندب ادامه یافته است و از این منطقه به سمت شمال و مرزهای عربستان سعودی ادامه پیدا می‌کند.

ب. کوه‌های غربی

مناطق کوهستانی شمال و شمال غربی و قسمتی از جنوب یمن را پوشانده و تقریباً دو پنجم خاک کشور یمن شمالی سابق را کوهستان تشکیل می‌دهد.

ج. مناطق جلگه‌ای

مناطق جلگه‌ای در شرق و شمال ارتفاعات کوهستانی و در موازات آن‌ها قرار دارد، اما بیشتر به سمت صحرای «ربع الخالی» امتداد پیدا کرده و به تدریج کاهش پیدا می‌کند. منطقه جلگه‌ای شامل نقاط «صعده»، استان «الجوف»، استان «شبهه»، استان «حضر موت» و استان «المهره» است.

د. صحرای ربع الخالی در شرق

صحرای ربع الخالی از مناطق صحرائی مشترک میان یمن، امارات، عربستان و عمان است که در شمال یمن و جنوب شرقی شبه جزیره عربی قرار گرفته است. در طول تاریخ، این صحرا اسامی متعددی مانند صحرای بزرگ یم و صحرای احقاف داشته است. مناطق صحرائی عمدتاً در جنوب یمن (که در گذشته یمن جنوبی نام داشت) قرار دارد. در حدود ۹۴ درصد از خاک یمن که این قسمت را نیز شامل می‌شود، قابل کشت نیست.^۱ گویا این منطقه به دلیل اختلافات مرزی میان یمن، عربستان، عمان و امارات هنوز مرزبندی دقیقی نشده است.

کشور یمن دارای دو ساحل مهم است. ساحلی غربی در کرانه دریای سرخ و ساحلی جنوبی در کرانه دریای عرب. دشت ساحلی فوق‌العاده خشک و مسطح در این کشور تمام خط ساحلی دریای سرخ را تشکیل داده است. وجود تعداد زیادی از تالاب‌ها در یمن سبب شده است تا نوار ساحلی در غرب به صورت باتلاق باشد.

آب و هوا در مناطق مختلف این کشور نیز بدین صورت است: عمدتاً سرتاسر یمن صحرائی، در امتداد ساحل غربی گرم و مرطوب، در کوه‌های غرب معتدل و بسیار گرم و در شرق و جنوب، بیابانی و خشن (Donaldson, 2000: 6).

در حدود بیش از نیمی از یمن را صحرا و شن‌زار تشکیل داده است (مروان، ۲۰۱۷: ۳). با این وجود این را نیز بایستی دانست که یمن یکی از حاصلخیزترین مناطق شبه جزیره عربی به شمار می‌رود. در این کشور هیچ رودخانه دائمی وجود ندارد. بخش عمده‌ای از این کشور را کوهستان‌ها فرا گرفته‌اند. کوهستان‌ها که غالباً در مناطق غربی و شمالی این کشور قرار دارند، در این قسمت از کشور آب و هوایی

۱. غیرقابل کشت بودن بخش عظیمی از خاک جنوب یمن سبب شده بود تا یمن جنوبی از عراق خرما وارد کند که این به معنای وابستگی در محصولات کشاورزی بود. در بخش صنعتی نیز رشد قابل توجهی نداشته و غالباً نیازمند محصولات ژاپن بوده است (جعفریان، ۲۰۳۵: ۳۳).